

RECHTER TUSSEN TWEE VUREN

Ivan Klíma

Rechter tussen twee vuren

Uit het Tsjechisch vertaald door Irma Pieper

Wereldbibliotheek

De vertaalster ontving voor deze vertaling een projectsubsidie
van het Nederlands Letterenfonds

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Dit werk is gepubliceerd met steun van het ministerie van Cultuur
van de Tsjechische Republiek.

*This publication has been supported by the Ministry of Culture
of the Czech Republic.*

Oorspronkelijke titel *Soudce z milosti*. Academia Praha

© 2012 Ivan Klíma

© 2024 Nederlandse vertaling Irma Pieper / Wereldbibliotheek

Alle rechten voorbehouden

Omslagontwerp Nico Richter

Omslagbeeld © Ed Sijmons

NUR 302

ISBN 9789028452978

www.wereldbibliotheek.nl

Wereldbibliotheek maakt deel uit van Park Uitgevers

Hoofdstuk I

I

Rechter Adam Kindl stond in het kantoor van de president van de rechtbank, in zijn hand een groene map met het dossier dat hij zojuist in ontvangst had genomen (Strafdossier tegen Karel Kozlík, beschuldigd van moord), en wachtte tot de president klaar was met bellen. Hij had kunnen gaan zitten, maar zitten wekte een dwingende onrust in hem op, dus gaf hij de voorkeur aan staan, of om preciezer te zijn: heen en weer lopen. Af en toe schikte hij onwillekeurig zijn stropdas of streek hij met zijn handen langs de punten van zijn colbert.

Er was doorgaans iets rommeligs aan zijn verschijning – een knoop die niet dichtzat of één wang die gladder geschoren was dan de andere. Zijn vrouw verweet hem dat hij wanordelijk was, ze beweerde dat in zijn verschijning gewoon de rommeligheid van zijn innerlijke toestand tot uitdrukking kwam, maar hij was ervan overtuigd dat zijn vrouw niets van zijn innerlijke toestand afwist, dat hij ordelijk was in zaken en situaties die van belang waren. Hij was een trouwe echtgenoot, bedronk zich nooit, rookte niet, at met mate, en net als zijn vader beschouwde hij ijver als de grootste deugd.

Van buiten kwam het geraas van automotoren, dat slechts af en toe tot hem doordrong, alleen wanneer er een bijzonder zware vrachtwagen voorbijreed. Zijn dochter noemde die altijd draken. Dat was nog in Amerika. De voertuigen die ze daar voor wegtransport bouwden waren enorm – en in bonte kleuren gelakt. Ze zagen eruit als monsters wanneer ze over de snelweg scheurden. Maar waarschijnlijk had Manda gewoon het woord ‘truck’ verkeerd verstaan, want ze was toen pas viereenhalf en sprak bijna geen Engels.

Het lange, spierwitte lint van de autoweg die door het vlakke land sneed kwam hem voor de geest. En de bruggen en viaducten en steden in de verte, de boortorens en het stoffige zand dat in wervelende kolommen boven het dorre landschap werd voortgestuwd. Als ik was

gebleven, had ik nu waarschijnlijk ergens aan een universiteit gezeten. Dan zou ik nu vakantie hebben, bedacht hij, en had ik Route 87 kunnen nemen naar het zuiden, helemaal tot aan Big Spring, San Antonio of Port Lavaca, of Route 385, die rit nog eens overdoen.

Hij sloeg het dossier open maar sloeg het meteen weer dicht. Hij was met de zaak bekend en beseftte dat voor een tweevoudige moord, op verwerpelijke wijze uitgevoerd, de hoogste straf werd geëist: een leven voor een leven. Hij zou de zaak dus eigenlijk moeten weigeren, als niet iedereen er gewoon op zat te wachten tot hij iets dergelijks zou doen en ze van hem af konden komen.

De president hing eindelijk op, keerde hem zijn opgeblazen gezicht toe en deed een poging tot een glimlach. Sommige mensen zijn niet in staat te glimlachen en te praten tegelijk, wat zou wijzen op necrofiele neigingen. Hij had ergens gelezen dat Hitler hier een typisch voorbeeld van was. De president haalde de glimlach van zijn gezicht en informeerde: 'En is je broer nog niet terug?'

'Nee, ze hebben zijn verblijf tot het eind van het jaar verlengd.' Zijn broer Hanuš kwam nu natuurlijk niet meer terug. Zolang de huidige situatie in dit land voortduurde, had hij geen reden om terug te keren.

'Hij zou terug moeten komen.'

'Hij is daar legaal.' Zijn broer was er afgelopen winter zelfs in het huwelijk getreden. Hij was getrouwd met een Tsjechisch meisje dat Adam nog nooit had gezien en voorlopig ook wel niet te zien zou krijgen. Ze heette Olga. Die naam zei hem niets. Dear Olga, of eigenlijk: *milá Olgo*, lieve Olga, want je bent ook Tsjechisch, je hebt mooie benen op de foto, en een wat al te kleine neus. Jullie zullen vast knappe kinderen hebben! Ze zouden kinderen op de wereld zetten en ook die zou hij waarschijnlijk niet te zien krijgen, de kinderen zouden Engels spreken en onderdanen worden van Her Majesty. Zelfs al zouden ze elkaar ooit ontmoeten, ze zouden vreemden zijn voor elkaar en elkaar niets meer te zeggen hebben. Jammer.

'Ook in dat geval,' meende de president. 'Je beseft immers wat voor tijden het zijn en in welke situatie we ons allemaal bevinden.'

Hij bedoelde daarmee: in welke situatie jij je bevindt, maar mensen zoals hij zeiden nooit iets op de man af.

Natuurlijk beseftte hij in welke situatie hij zich bevond: tot nu toe had hij hier zijn werk kunnen uitoefenen dankzij een moeilijk te

peilen gunst van hogerhand. Wie was het die een beschermende hand boven zijn hoofd hield en waarom? Wat verwachtte hij ervoor terug te krijgen? En hoelang zou het duren voor diegene zijn hand zou terugtrekken?

Hij werd zich bewust van een lichte druk op zijn maag.

‘Ik zou je die Kozlík anders niet eens geven, maar je weet zelf dat ik hier mensen tekortkom. Je kunt er in elk geval mee laten zien dat ze vertrouwen in je kunnen hebben.’

Inderdaad, hij zou steeds opnieuw moeten laten zien dat hij hun vertrouwen waard was. Want hij was geen lid meer van de Partij, en hij had vrienden die dat ook niet waren. Evenals zij genoot hij niet langer het vertrouwen van degenen die het voor het zeggen hadden, en dus ook beslisten wie wel en wie niet mocht werken, en waar; wie er uit naam van de Republiek vonnissen mocht vellen, en wat voor vonnissen.

Het gevoel van beklemming verspreidde zich van zijn maagstreek naar de rest van zijn lichaam en deed de kracht uit zijn armen en benen wegtrekken.

‘Je hebt er minder werk aan dan aan een of andere verduisteringszaak.’

De hoeveelheid werk had er niets mee te maken, dat wist de president heel goed toen hij hem de zaak toewees. Maar wat voor uitleg moest hij hem geven? Ze zouden het toch niet eens worden. De man was rechter geweest tijdens de ergste jaren en had meer mensen naar de gevangenis gestuurd dan hij kon tellen. En hij had er ook naar de galg gestuurd. Die mensen waren meestal onschuldig, en dus werd hij later aan de kant gezet en wilden ze hem, Adam, dergelijke zaken opnieuw laten berechten. Maar nog voor ze hem konden aanstellen, had de loop van de geschiedenis weer een draai genomen, of om precies te zijn: was een en ander teruggedraaid, en lieten ze deze kerel terugkomen. Het was nu de vraag wanneer hijzelf aan de kant gezet zou worden, en waarheen ze hem zouden afvoeren, terwijl zijn baas zich verheugde op het moment waarop hij die knoop zou mogen doorhakken. En zij die hun dagen in de kampen en gevangnissen hadden gesleten, wachtten nog steeds op gerechtigheid, zoals ze al bijna hun hele leven hadden gedaan.

‘Ik wilde eigenlijk vakantie nemen,’ zei hij, maar hij besepte zelf dat zijn bezwaar geen hout sneed.

‘Wat houdt je tegen? Het kost maar een paar dagen van je tijd. Er is niks twijfelachtigs aan die zaak. Je hoeft er geen eeuwen mee te zitten pielen. En daarna neem je vakantie. Ik hoor toch al van jagers dat augustus dit jaar een betere maand wordt dan juli.’

De president was een jachtliefhebber. Hij vond het leuk om hazen, fazanten en reeën te doden. Wie weet zelfs mensen. Of misschien vond hij dat niet eens zozeer leuk, maar handelde hij gewoon naar de orders die hij kreeg. Hij kon zich niet druk maken om het leven van iemand die hij – waarschijnlijk terecht – als een moordenaar beschouwde. Hij weet natuurlijk waarom ik die zaak niet graag op me neem. Hij weet allicht meer over mij dan ik over hem. Dat is hun hoofdkwalificatie: zo veel mogelijk over iedereen weten. Hij weet vast dat ik een artikel heb geschreven waarin ik oproep de doodstraf af te schaffen, ook al is het nooit gepubliceerd en heeft hij het dus niet gelezen. Hij weet waarom ik die zaak niet wil, en daarom heeft hij me die toegewezen. ‘Ik zal doen wat ik kan,’ zei hij en verliet snel de kamer.

In zijn kantoor aangekomen schoof hij de dossiermap ongeopend in een bureaula. Het was bijna twaalf uur en het had geen zin om nu nog ergens aan te beginnen.

Lunchen deed hij gewoonlijk met zijn vrouw, ze troffen elkaar op de hoek bij het Nationaal Theater, maar Alena zou morgen pas terugkomen. Hij kon niet zeggen dat hij haar al te veel miste (het was eerder andersom: hij ervoer een gevoel van opluchting dat hij tenminste voor een poosje bevrijd was van de plicht iemand zijn toewijding en liefde te betonen), maar er wilde hem niemand te binnen schieten met wie hij kon gaan lunchen.

Oldřich had hij lang niet gezien, maar eigenlijk had hij er ook geen behoefte aan zijn vroegere collega te ontmoeten. Oldřich was de afgelopen jaren veranderd, hij debiteerde weliswaar nog steeds zijn zinspreuken over de tijd waarin ze leefden, de macht, het geweld en die stomme bolsjewieken, maar hij deed dat steeds omzichtiger, want hij wilde zijn ongestoorde bestaan aan het instituut en zijn goed belegde boterham niet in gevaar brengen. Matěj kon je dan weer nooit te pakken krijgen, die zat ergens in een keetwagen wateropbrengst te meten. Hij kon Petr opbellen; Petr was ook van de faculteit geschopt, maar hij was tenminste in Praag gebleven, hij was alleen van baan veranderd en werkte nu als verzekeringsagent. Alleen had hij, de laatste keer dat ze elkaar spraken, beloofd iemand te vinden die

uit het buitenland de boeken van zijn lijstje voor hem mee kon nemen, maar hij had nog niets geregeld.

Ik moet Allan schrijven, die gaat graag achter boeken aan. Maar stel dat ze de brief lezen? Ik kan de lijst beter meegeven aan iemand die ik kan vertrouwen.

Op dat moment ging de telefoon.

Een vrouwenstem stelde zich voor, maar hij had de naam niet goed verstaan. ‘Adam, ik ben in Praag. Ik was hier voor het laatst vijf jaar geleden, maar toen kreeg ik te horen dat je net vertrokken was. Naar het buitenland ergens.’

‘Magda.’ Hij herkende haar aan haar stem. ‘Ben jij het echt?’

2

Haar magere, bijna hoekige postuur was ronder geworden en haar gezichtstrekken, die hem ooit bijzonder en interessant hadden geleken, waren verslapt. Haar donkere ogen (om onbekende redenen had hij die altijd Grieks gevonden), die in staat waren geweest hem hele minuten aan één stuk strak of zelfs slaafs aan te kijken, dwaalden nu de ruimte rond, speurden steeds alle hoeken af, alsof zich daar ondeugende leerlingen konden ophouden of een vijand op de loer kon liggen wiens minste beweging ze tijdig moest zien te signaleren. Vreemd dat hij deze vrouw ooit had bemind, naar haar lichaam had verlangd, haar had geliefkoosd en bij de vereniging van hun lichamen vervoering had ervaren.

‘Wat wil je drinken?’

Ze bestelde witte wijn en vroeg hem: ‘Waar in het buitenland ben je geweest?’

‘In Amerika. Ik ben helemaal tot aan de Rio Grande gekomen. Weet je die kaart nog die in je kamer hing?’

‘Waarom ben je teruggekomen?’

‘Het is toch normaal om van je reizen terug te keren.’

‘Was je daar alleen?’

‘Met mijn gezin. Ik heb twee kinderen.’

‘En je vrouw wilde ook terug?’

‘Het is vier jaar geleden. Emigreren zagen we niet zitten.’

‘Ik wist niet dat je zo vaderlandslievend was.’

‘Nee, dat wist ik ook niet.’

‘En hoe oud zijn je kinderen?’

‘Acht en vijf.’ Hij realiseerde zich dat hij een jaar van hun leeftijd had afgetrokken. ‘De jongen is de jongste.’

‘Ik heb twee meisjes. Tien en acht.’

‘En je man?’

‘Die geeft les. Gaf les,’ verbeterde ze zich vlug. ‘Op de landbouwschool.’

Ze schonk zich een tweede glas in. De muziek die speelde was vreselijk. Dat moest haar irriteren, als hij zich haar muzikale smaak goed herinnerde. Toen hij vertrok, was ze dertig. Dan was ze nu dus drieënveertig. Ze was ouder dan hij. Ook haar kinderen waren ouder dan die van hem, maar voor een vrouw van haar leeftijd nog klein. Hij wist nog dat ze geen kinderen wilde. Ze had er een heleboel redenen voor aangevoerd, maar blijkbaar was ze van mening veranderd. Of ze wilde ze niet met hem.

‘Wat heb je al die tijd gedaan?’ vroeg ze. ‘Nee, sorry, dat is een stomme vraag. Hoe ziet de Rio Grande eruit?’

‘Een smalle, vuile rivier, zoiets als de Laborec. Ik ben er door de canyon langs gelopen tot ik bij open terrein kwam, waar een knaap twee witte paarden liet zwemmen. Toen ben ik met een kleine praam naar Mexico overgestoken. Ik had er geen papieren voor, maar gelukkig heeft niemand me ergens om gevraagd. Ongeveer een uur heb ik door een arm dorpje met lemen huisjes rondgelopen. Het was alsof ik in die zigeunerkolonie voorbij Trebišov was.’

‘Aardig van je, dat je me dat aanschouwelijk wilt maken.’

‘Ik moest daarbij aan jou denken,’ herinnerde hij zich, ‘de hele tijd dat ik in die omgeving was, en nog wel het meest toen ik naar een bergtop in het Chicosgebergte was geklommen. Het was de dag voor Kerst en ik vond het ineens allemaal vreselijk jammer.’

‘Wat vond je jammer?’

‘Dat je niet bij me was.’

‘Je hoeft geen dingen te verzinnen!’

‘Waarom zou ik dingen verzinnen?’

‘Ja,’ gaf ze toe, ‘dat weet ik ook niet. Was het mooi daar, in het Chicosgebergte?’

‘Onherbergzaam. Ik voelde me daar gelukkig. Waarschijnlijk moest ik daarom aan je denken.’

‘Denk je dat je gelukkig was met mij?’

Hij probeerde te bedenken of hij gelukkig was geweest met haar. Hij deed een poging om in elk geval iets van zijn toenmalige gevoelens op te roepen maar slaagde er niet in.

‘Ik ben blij dat je aarzelt. Nu wil ik wel geloven dat je aan me moest denken toen je in een roeiboot de Rio Grande afvoer.’

‘Het was geen roeiboot,’ corrigeerde hij haar. ‘Het was een kleine praam, en ik voer niet de rivier af maar ben die alleen overgestoken.’

De ober schonk haar glas bij en bleef wachten tot ze een gerecht had uitgekozen. Adam kon zich niet herinneren dat ze al die jaren geleden ook zoveel dronk. Op één enkele uitzondering na. ‘Weet je nog die keer toen we in Moravisch Wallachije gingen wandelen?’

‘Ben je soms bang dat ik me weer bedrink?’ Ze koos kalfsmedaillons en een gemengde salade. Hij nam alleen een koud voorgerecht met ham. Hij kon er niet goed tegen om ’s avonds veel te eten.

‘Op de terugweg werd je ziek,’ herinnerde ze zich.

‘Je bracht me bloemen.’

‘Werkelijk?’ Toen zei ze: ‘Theo is vorig jaar overleden.’

Het wilde hem niet te binnen schieten wie Theo was.

‘De meisjes waren aan hem gehecht, al praatte hij op het laatst niet meer.’

O ja, Theo was haar papegaai. Die krijste hem altijd toe: Ga weg, gek, ga weg! ‘Hij wist toch niet wat hij zei.’

‘Maar je hebt wel naar hem geluisterd,’ zei ze.

‘Ik heb je een paar keer geschreven, maar nooit antwoord gekregen.’

‘Ik zal je wel niks gestuurd hebben.’

Het eten werd gebracht. ‘Dat ziet er fantastisch uit,’ zei ze verheugd. Ze keek hem aan, eindelijk in staat haar blik op zijn gezicht gericht te houden, misschien kwam dat door de wijn. Die blik bracht oude tijden in herinnering: ze zaten ergens in een morsig platte-landskroegje en hij was verliefd op haar.

Ze at buitengewoon langzaam. ‘Ik kon je niet antwoorden nadat je was weggegaan en me daar had achtergelaten.’

‘Maar ik schreef je om naar me toe te komen.’

‘Nee. Je schreef of ik geen zin had naar je toe te komen.’

‘Daar zit toch geen verschil tussen?’

‘Ongetwijfeld meer dan tussen een praam en een roeiboot. Hoe stelde je je dat eigenlijk voor? Ik had daar een baan en een woning. Dat was het enige wat ik toen had.’

‘Ik had je toch gezegd dat we konden trouwen!’

‘Je vroeg me of we misschien niet beter konden trouwen,’ corrigeerde ze hem. ‘Of voel je het verschil soms weer niet?’

‘Maar jij zei nee!’

‘En wat had ik je dan moeten zeggen?’

‘Je weet best dat dat mijn manier van praten is.’

‘Over een hoop dingen heb je je anders altijd in niet mis te verstaan bewoordingen uitgelaten. Wat heet! Als je me echt had gewild zou je het nooit zo gevraagd hebben.’

‘Volgens mij vergis je je.’ De hele discussie kwam hem onzinnig voor. Ze was immers niet gekomen om hem na dertien jaar, waarin ze geen woord met elkaar hadden gewisseld, verwijten te maken over zijn toenmalige gedrag.

‘En waarom ben jij niet naar het buitenland gegaan?’ vroeg hij.

‘Mijn man wilde niet!’ Eindelijk had ze haar wijn op. ‘Zet je me thuis af?’ vroeg ze.

‘Ja, natuurlijk.’

Toen hij de rekening betaalde, zei ze: ‘Eigenlijk was dit de eerste keer dat we samen goed uit eten zijn geweest. Dank je wel.’

‘Ik geloof dat we er in die tijd ook geen gelegenheid voor hadden.’

‘Die hebben we niet gezocht. Het was in strijd met je principes om rustig ergens te gaan zitten en van een goede maaltijd te genieten.’

Ze moest helemaal naar Vysočany, waar ze bij een familielid van haar man logeerde. Hij zou haar naar haar man moeten informeren. Maar wat had het voor zin? De lotgevallen van haar man lieten hem onverschillig. ‘Blijf je lang in Praag?’ Hij had er natuurlijk geen idee van waar ze nu woonde. In zijn herinnering woonde ze nog altijd in Het Gat, al was ze dat vast allang ontvlucht.

‘Op zijn langst een week,’ zei ze. ‘Ik heb immers kinderen.’

‘Geef je nog steeds les?’

‘Wat zou ik anders moeten?’ Vervolgens voegde ze eraan toe: ‘Mensen zoals ik laten ze nu wel met rust.’

‘Ja, dat is me ook opgevallen.’

‘Maar ondertussen wordt Jaroslav eruit gegooid.’

‘Je man?’

De straten waren uitgestorven, de lichtsignalen op kruispunten schenen voor niets.

Ze zei: ‘Adam, wat ze met hem doen, gaat tegen alle recht in. Ik wil je niet lastigvallen, maar ik bedacht dat je ons in elk geval advies zou kunnen geven.’

Ze stopten voor een blok met huurwoningen in een grauwe, troosteloze straat. Hij hoorde het verhaal aan van haar man die zou worden weggestuurd van de school waar hij tien jaar leraar was geweest. (Het was niet in Het Gat, nee, maar in een klein Moravisch stadje.)

Hij noteerde alle gegevens in een zakboekje en beloofde alles te doen wat in zijn vermogen lag, ook al had hij geen idee wat hij kon doen voor een leraar wis- en natuurkunde die werd weggestuurd omdat hij vier jaar geleden zijn handtekening had gezet onder een manifest dat door Jan en alleman was ondertekend. Wat kon hij nu voor hem doen, gezien het feit dat hij hetzelfde manifest had ondertekend en vooral geen flintertje macht of invloed meer bezat?

3

Ik ben geboren op 23 februari 1938 te Praag mijn moeder Marie Kotvová destijds wonend te Turnov, Pod kopcem 215/36 wilde me echter niet houden, dus ben ik direct overgedragen aan mijn vader Karel Kozlík inmiddels overleden en mijn grootmoeder Aloisie die voor me zorgde tot aan haar executie wat gebeurde toen ik vier jaar was voor het luisteren naar een buitenlands radiostation en het instemmen met de aanslag op Heydrich. Toen ik acht jaar was trouwde mijn vader met Milena meisjesnaam Bradová wonend te Praag 3, Kašparova 814/5 die altijd een goede moeder en vriendin voor me is geweest en die ik altijd heb geprobeerd te helpen omdat ze een zwakke gezondheid had en sinds de geboorte van mijn jongste broer aan rugpijn leed. Later zorgde ik ook voor mijn broers en omdat mijn vader vaak dronken was moest ik dezelfden tegen hem beschermen. Ik ben in die tijd aan mijn ogen geopereerd en sindsdien kan ik ten gevolge van een vergissing zoals door de

chef-arts openlijk is toegegeven en wat maar één keer in de honderd jaar gebeurt nog maar met één oog zien en wel het linker.

Toen ik van school kwam wilde mijn moeder dat ik naar de mts zou gaan maar mijn vader zei dat ik met één oog niet kon studeren en dat ik er nog net elektricien mee kon worden en heeft me toen meteen in de leer gedaan waar ik ben gebleven tot ik ruzie kreeg met mijn leermeester, die me uitlachte en me de ene keer Jan Žižka uit Žižkov noemde omdat die ook maar één oog had en de andere keer Babinský want ik had zogenaamd de oren van een crimineel. Toen dat steeds maar doorging kon ik mezelf een keer niet onder controle houden en heb ik hem een mep met een sleutel gegeven. In die tijd begon ik regelmatig hoofdpijn te krijgen, waarvan de doktoren dachten dat het kwam door de mislukte operatie en ze stelden voor het opnieuw te doen wat ik afwees uit vrees dat ik er blind van kon worden. Vanwege mijn slechte beoordeling kon ik lang geen baan vinden al ging ik werk niet uit de weg. Na een tijdje vond ik een baan als grondwerker en trok ik in bij mijn vriendin Jarmila Studená wonend te Modřany, Nad roklí 168/4 ook al was ze ouder dan ik. Kort daarna in café Valdek waar ik me bevond met het doel om te dansen kwam er een man van zigeunerafkomst naar me toe die ik helemaal niet kende en net toen Jarmila met mijn kameraad František Vrána aan het dansen was zei deze dat ze zich tegen hem aan wreef als een hoer. In die tijd was ik ervan overtuigd dat Jarmila een fatsoenlijk meisje was en dit raakte aan haar eer en de mijne dus daagde ik hem uit mee naar buiten te komen waar we in het overdekte steegje hebben gevochten. Ik meende dat elke man van eer in mijn plaats ook zo gehandeld zou hebben maar de rechtbank legde me tuchtschool op, welke straf ik heb uitgezeten te Uh. Hradiště. Toen ik vrijkwam deed ik mijn best om een ordelijk leven te leiden als werkend man. Ik ging terug naar mijn moeder die in die tijd veel te verduren had vanwege mijn vader die alcoholist was en me daarom dringend verzocht om alle ruzies en vechtpartijen te vermijden. Na een periode van ik geloof drie maanden had ik nog geen geschikte baan gevonden de arts had me aangeraden zwaar werk en ook

stof te vermijden om niet mijn overgebleven oog te verliezen en eindelijk kon ik bijrijder worden voor een cementfabriek.

In die periode kreeg ik bezoek van een vriend uit Hradiště, Jiří Probst momenteel in hechtenis en samen gingen we naar het café en op zaterdag trokken we er met een gitaar op uit. Op een keer zei Probst tegen me dat hij een zomerhuisje wist waar een heleboel spullen zoals oude klokken beeldjes en ook drank te vinden waren, waaraan ik boos weigerde mee te doen en hij begon me uit te lachen. Ik ben dus met hem meegegaan al heb ik naar mijn mening niet aan de inbraak en de diefstal deelgenomen. Ik stond buiten te wachten maar ben veroordeeld tot vier jaar onvoorwaardelijk. In de gevangenis probeerde ik me goed te gedragen maar gedurende mijn werk in de mijnen kreeg ik last van mijn goede oog, wat de dokter afdeed als simuleren dus werd ik als ik hoofdpijn had vaak disciplinair gestraft. Toen ik bijna blind was geworden wat ik als protest tegen mijn behandeling niet heb gemeld werd ik door een medegevangene wiens naam ik me niet meer herinner in bescherming genomen en die heeft me in de cel filosofie en Engels geleerd en me uitgelegd dat je je kracht toont door goed te doen als je haat en onbegrip tegenkomt. Ik besloot toen om goed te doen en na mijn vrijlating jongeren te gaan helpen de juiste weg te vinden. In die periode ging het beter met mijn gezondheid en begon ik opnieuw met mijn linkeroog te zien en de hoofdpijn werd milder. Aangezien mijn vader was overleden en mijn moeder nog toen ik in de gevangenis zat opnieuw getrouwd was met dhr. Emanuel Kobza chauffeur bij Civiele bouwwerken wonend op hetzelfde adres die een schadelijke invloed op haar had moest ik na mijn vrijlating uit de gevangenis op zoek naar woonruimte om ruzies uit de weg te gaan. Met dat doel bezocht ik mijn vroegere vriendin Jarmila Studená die me onderdak bij haar verschaftte en na zeven maanden kreeg ze een dochter waarvan ze beweerde dat ik de vader was. Uit getuigenissen van de arts en vrienden kon ik opmaken dat dat niet het geval was. Ik heb toen een kamer kunnen krijgen bij mevrouw Obensdorfová wonend te Praag 3, Mladenicova 886/14 terwijl ik werkzaam was als stoker in het ziekenhuis van Krč. Ik betaalde regelmatig en

stipt de alimentatie voor mijn dochter en stuurde haar af en toe een cadeau zoals een pop of een bal en ik loste mijn schuld af voor de tijd dat ik in hechtenis zat. In die periode had ik Libuše Körnerová wonend te Praag 4, Za pivovarem 19/1 leren kennen die me mededeelde dat ze mijn kind verwachtte. Daarom leidde ik een ordelijk leven als werkend man. Ik bezocht ook regelmatig mijn moeder en broers op wie ik een gunstige invloed probeerde uit te oefenen zodat ze verkeerd gezelschap uit de weg zouden gaan. Tegenover mijn hospita gedroeg ik me fatsoenlijk wat niet eenvoudig was gezien haar onverdraagzame karakter. Ik droeg de kolen voor haar naar boven want onze woning bevond zich op de bovenste verdieping tevens boodschappentassen ik hielp de vloer dweilen en ik heb gratis de hal en de keuken gesausd de waterleiding en het fornuis gerepareerd waarna zij mijn huur verhoogde dus ik betaalde eerst 150 kronen en op het laatst 220 en zij hoefde voor de hele woning maar 90 kronen te betalen. Ook beschuldigde ze me ervan dat ik uit de voorraadkast had gestolen al heb ik sinds de dag dat ik vrijkwam nooit iets ontvreemd. Als ik 's nachts het licht aandeed beweerde ze dat ik de hele huur erdoor joeg al had ik maar een gloeilamp van 40 W. Toen draaide ze de zekering eruit dus moest ik een kaars gebruiken en soms zag ik niets meer omdat ik mijn ogen te veel moest inspannen om te kunnen lezen. Ze verbood me eveneens om kennissen mee naar mijn kamer te nemen en stond erop dat ik voor negen uur thuis was want ze beweerde dat ze om die tijd naar bed ging en ik haar zou storen wat niet op waarheid berustte want ik deed altijd zachtjes.

Op 3 april jl. kwam ik om ongeveer half elf 's avonds thuis nadat ik met Libuše naar de bioscoop was geweest en omdat de zekeringen er weer uitgedraaid waren struikelde ik en trok daarbij een rekje mee waarop mevr. Obensdorfová allerlei voorwerpen zoals spiegeltjes, flesjes parfum en poeder bewaarde. Ze kwam haar kamer uit en schreeuwde dat ik dronken was. Ik zei rustig dat ik dat niet was en dat het allemaal door haar kwam omdat ze de zekeringen eruit gedraaid had. Ze begon toen nog meer te schreeuwen dat ik moest opkrassen, dat ze niet langer een bajesklant in huis wilde hebben. Ik vroeg haar niet naar me te

schreeuwen maar zij herhaalde dat ik mijn spullen moest pakken en voor de ochtend moest wegwezen. Ik begon hoofdpijn te krijgen ging naar mijn kamer waar ik lang in het donker heb gezeten. Omdat ik dorst had gekregen ging ik naar de keuken met het doel om wat te drinken. Mevrouw Obensdorfová bevond zich al in haar kamer achter de keuken waarvan ze deur altijd op een kier liet omdat ze bang was dat er anders uit haar keuken gestolen zou worden. Ik hoorde echter dat ze al sliep. Dat bracht me op het idee dat als ik het gas zou opendraaien en wegging, men zou denken dat ze dat zelf had gedaan want ze wist op haar leeftijd wel vaker niet wat ze deed. Ik heb ook nog een kroes water op de pit gezet. Ik ontken stellig dat ik geweten zou hebben dat haar kleindochter Lucie Obensdorfová die avond bij haar logeerde want ik koesterde tegen niemand van haar familie vijandschap en het was niet gebruikelijk dat ze daar overnachtte. Ik kon me ook herinneren dat ze in de buffetkast haar spaarbankboekje bewaarde waar het geld op stond dat ze ten onrechte gebeurd had voor de huur en dat heb ik haar afgenomen wat ik nog nooit eerder gedaan had en van deze daad heb ik spijt. Toen ben ik weggegaan want het vertrek stond vol gas.

Ik vermeld dat ik deze daad nooit begaan zou hebben als me niet was opgedragen de woning voor de ochtend te verlaten want ik kon nergens heen. Ik ben meteen weggegaan met de bedoeling me naar een drinkgelegenheid te begeven. Ik wilde naar wijncafé Srdíčko gaan maar toen kwam ik erachter dat ik geen contant geld had en ik durfde niet naar het Hoofdpостkantoor waar ik herkend zou kunnen worden. Dus ging ik naar het station waar ik een tijdje ben gebleven want buiten was het koud...

De verwijzing naar het station herinnerde hem eraan dat hij zijn vrouw van de trein moest halen. Hij sloot de map met het dossier en schoof die in de la.

Onwillekeurig viel hem een zin uit zijn kindertijd in: ze is vergast. Een ogenblik lang werd hij door een aan misselijkheid grenzende weerzin overvallen.

Hij kwam te vroeg op het station aan. Hij was punctueel, al was dat eerder een teken van zijn angstvalligheid en rusteloosheid dan dat het van animo getuigde. Maar nu keek hij ernaar uit zijn vrouw te zien. Hij verheugde zich erop haar meteen hier op het station te omhelzen en haar daarna in de auto tegen zich aan te drukken. In zijn verbeelding leek ze hem altijd verleidelijker en hartstochtelijker dan ze in werkelijkheid was. Als ze thuis maar niet te lang zou willen vertellen en ze de kinderen in bed konden krijgen. Ze zou ongetwijfeld moe zijn van de reis, en wanneer ze moe was, viel ze, zodra ze zich in zijn armen genesteld had, als een blok in slaap, hoeveel hij ook naar haar verlangde.

Ook verder kwam haar gedrag kinderlijk op hem over – soms ergerde hij zich daaraan, maar meestal vond hij het eerder aandoenlijk.

Wonder boven wonder kwam de trein stipt op tijd binnenrijden, en hij herkende haar al gauw in de mensenmenigte. Het eerst haar goudgetinte haar boven het hoge, nooit gebruikte voorhoofd. Ze werd geflankeerd door twee opgeschoten jongens, degene die aan haar rechterzijde liep met een rond gezicht als Karl Marx. Het zonderlinge grietje dat blootsvoets over de ongelooflijk smerige stations-tegels liep, hoorde kennelijk ook bij hen.

Hij stak zijn hand op, maar het leek er niet op dat Alena hem had gezien. Hij realiseerde zich dat ze, ongebruikelijk voor haar, haar bril niet op had. En zonder bril kon ze amper een paar meter voor zich uit zien.

‘Je bent me komen ophalen,’ riep ze, toen hij haar tegemoetging. ‘Dit is Adam,’ stelde ze hem voor, nog voor hij wat dan ook kon doen of zeggen. ‘En dit is Jean,’ zei ze, op het meisje met de blote voeten wijzend. Baardmans heette Jim. Ze kwamen allebei helemaal uit Texas en deden vandaag Praag aan.

Hij begreep niet waar ze dat gezelschap vandaan had. Het leek hem sterk dat ze helemaal uit Texas waren gekomen om hier een nascholing voor bibliothecarissen te volgen. Waarschijnlijk had ze hen in Bratislava ontmoet of misschien pas in de trein. Het was omrazend van te worden dat hij niet nu meteen met haar alleen kon zijn. Maar wie weet kon hij hun Petrs literatuurlijst meegeven.

‘En dit is Honza.’ Ze wees op de andere jonge vent met een bril op zijn Joodse neus. ‘Hij woont in Vokovice, denk je dat hij er ook nog in zou passen?’ en ze kreeg onverwacht een kleur.

Hij nam haar koffers en begaf zich richting de auto.

‘Hoe is het met de kinderen?’ vroeg ze toen ze er allemaal in zaten.

‘Prima. Ze hebben zin om eruit te gaan!’ Hij bemerkte nu pas dat de ogen van zijn vrouw rood waren van vermoeidheid.

‘Jullie hebben me niet eens geschreven,’ vermaande ze hem. ‘Als-of het zin had om te schrijven als ze vier dagen weg was. ‘Welke weg neem je?’ vroeg ze. ‘Denk je dat je even in de Oude Stad zou kunnen stoppen?’

Hij wierp haar een verwijtende blik toe, maar ze had het blijkbaar niet in de gaten. Ze kletste met hoge, opgewonden stem tegen het meisje met de blote voeten, de krappe ruimte in de wagen was tot barstens toe gevuld met lawaai. Ze kropen voort in de richting van het plein waaraan hij was geboren. Tot zijn verrassing lukte het hem een parkeerplek te vinden. Het blootsvoetse meisje zette voorzichtige stappen op het hete plaveisel. Haar voeten zaten onder het stof, wat hij er afstotelijk vond uitzien. ‘Dit is het Oudestadsplein, en hier,’ wees hij, ‘stond vroeger het stadhuis. Ze hebben het op de laatste dag van de oorlog platgebrand. Waarschijnlijk was het bewaard gebleven als de Amerikanen waren gekomen, die stonden al enkele dagen vlak voor Praag. Maar ze kwamen niet, want er was toen al afgesproken dat dit land bij het andere kamp zou komen.’

Ze vielen een ogenblik stil, niet wetend of ze dit als een verwijt of als een historische uiteenzetting moesten opvatten.

‘Driehonderdvijftig jaar geleden werden op deze plek achtentwintig Boheemse heren terechtgesteld,’ en zoals altijd werd hij door onzekerheid overvallen of het er inderdaad zoveel waren geweest. Gelukkig maakte het helemaal niets uit. Zowel gezien het totale aantal mensen die in de loop van de geschiedenis terechtgesteld waren als gezien het feit dat zijn twee toehoorders er toch geen idee van hadden wat er met die terechtstelling werd afgesloten en wat er toen begon. ‘Nu wordt deze plek gebruikt voor manifestaties, demonstraties en ovaties.’

De meeste huizen zagen er verwaarloosd uit, maar sommige waren onlangs opgeknapt (waaronder zijn geboortepand) en bovendien

kreeg zelfs de onverschilligheid waarmee ze de prachtige gebouwen lieten vervallen de charme van deze plek er niet onder.

Hij zag dat ze onder de indruk waren. Hij zou hun er meer over kunnen vertellen, de bocht aanduiden waarlangs tramlijn I vroeger rinkelend de nauwe kloof van de Celetná-straat in reed, wijzen waar de kuiperszaak van Stanislav Kynzl was geweest en zijn herinneringen delen aan boekhandel Štorch, waar hij met grote ogen had rondgeneusd in de tijd toen er ook nog goede boeken te koop waren, maar waar hij destijds het onderscheidingsvermogen niet voor had gehad en het dus niet op waarde had kunnen schatten en er gebruik van maken, hun het Kinský-paleis wijzen, waar meneer Hermann Kafka zijn winkel had, en hen de Týn-hof binnenleiden en hun vragen hun ogen dicht te doen en zich piepkleine winkeltjes met allerhande rommel en emailen bekers voor te stellen, en houten karren met twee wielen die zich perfect als wipwap lieten gebruiken, maar hij hield er niet van om dingen te laten zien die op enige wijze verband hielden met zijn persoon of verleden.

Er kwam een rimpelig oud mannetje naar hen toe met een hoed op zijn hoofd zoals die aan het begin van de eeuw door schilders werd gedragen en in zijn hand een zwarte paraplu, enigszins lachwekkend op een wolkeloze zomerdag. ‘Pardon,’ sprak hij Adam aan, ‘komen die meneer en die dame uit het buitenland?’

Hij knikte. Voor zijn gevoel had hij deze man hier ooit al eerder gezien, of om preciezer te zijn, had hij hem vroeger, toen hij hier nog woonde, wel vaker gezien.

‘Neemt u me niet kwalijk,’ zei het mannetje, ‘maar zijn het Duitsers?’

‘Amerikanen.’

‘Jammer,’ zei de oude man, ‘als ze Duits verstonen zou ik ze graag iets uitleggen.’

‘Misschien kan ik het voor u vertalen,’ bood Alena aan.

‘Dat zou aardig van u zijn.’ Hij lichtte plechtig zijn hoed. ‘Het zijn jonge mensen en ze hebben er vast geen idee van wie Jan Hus was.’ De oude hief zijn hoofd op en keek omhoog naar het stenen gezicht van het standbeeld. ‘Ze beseffen niet dat met deze man, net als met Gutenberg of Columbus, een nieuw tijdperk begon. Als u zo vriendelijk zou willen zijn om hun te zeggen, jongejuffrouw, dat Meester Hus voor de waarheid stierf. Hij kwam als martelaar om het leven,